

Силабус
навчальної дисципліни
**Методика і зміст національного виховання в початковій
школі**
2025-2026 навчальний рік

Освітньо-професійна програма *Початкова освіта. Інформатика.*
Спеціальність *A3 Початкова освіта*
Галузь знань *A Освіта*
Рівень вищої освіти *перший*
Кваліфікація: Вчитель початкових класів

Викладач	Щербакова Надія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/scherbakova/
Контактний тел.	+380667921721
E-mail викладача:	nadiya030219@ukr.net
Графік консультацій	за попередньою домовленістю

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
4	16	14	100	екзамен

Семестр: 4

Мова навчання: українська

Ключові слова: національне виховання, початкова школа, громадянська компетентність, патріотизм, національна ідентичність, цінності, моральне виховання, правове виховання, методи виховання, засоби виховання, педагогіка партнерства, культурні засоби, діяльнісно-ігрові методи, вікові особливості, НУШ.

Предмет курсу: Теорія та практика національного виховання в початковій школі: зміст, методи, засоби, вікові особливості та реалізація ціннісних орієнтирів у контексті Нової української школи.

Мета курсу: Сформувати у студентів цілісне уявлення про національне виховання як складову загальної мети освіти, розкрити його структурні компоненти, методи та засоби реалізації у початковій школі, а також розвинути

професійно-ціннісне ставлення до формування громадянської компетентності та національної ідентичності учнів.

Основні компетентності та результати навчання згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

	Програмні компетентності	Результати навчання
Загальні	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку</p>	<p>ПРН 1. Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти</p> <p>ПРН 7. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.</p> <p>ПРН 9. Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.</p>
Фахові	<p>ФК 5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти</p> <p>ФК 7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовнолітературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p>	<p>ПРН 13. Організувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу</p>

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Національне виховання в умовах сучасних викликів: цінності, нормативні засади, освітня політика

Сучасні виклики українського суспільства: війна, глобалізація, цифровізація, інформаційні загрози, криза довіри, трансформація цінностей. Роль освіти у формуванні національної свідомості, громадянської ідентичності та стійкості. Національне виховання як складова загальної мети освіти: гуманістичний, компетентнісний, ціннісний підходи. Структурні компоненти національного виховання: ціннісний, світоглядний, культурологічний, громадянський, поведінковий.

Особливості національного виховання молодших школярів: вікові закономірності, емоційність, наслідування, роль гри, значення сім'ї.

Нормативно-правові документи як інструменти виховання:

Конституція України як ціннісний фундамент педагогічної діяльності.

Закон України «Про освіту»: виховний потенціал, принципи, цінності.

Державний стандарт початкової освіти: наскрізні уміння, громадянська та соціальна компетентності.

Концепція національно-патріотичного виховання (2022): ключові положення, нові акценти.

Концепція НУШ: цінності, орієнтири, виховний потенціал.

Цінності українського народу як змістове ядро виховання: свобода, гідність, відповідальність, солідарність, повага до прав людини, любов до Батьківщини, мова як маркер ідентичності.

Національна ідентичність у молодшому шкільному віці: механізми формування, роль учителя, роль середовища.

Педагогічна етика та культура вчителя як чинники національного виховання.

Змістовий модуль 2. Історія становлення та розвитку національного виховання в Україні.

Історичні витoki українського виховання: родинно-общинні традиції, звичаєве право, народна педагогіка.

Києво-Руська доба: християнські цінності, перші школи, морально-етичні засади виховання. Братські школи та Острозька академія: гуманістичні ідеї, патріотичне виховання, роль мови.

Козацька педагогіка: лицарське виховання, честь, свобода, самоврядування, військово-патріотичні традиції.

Педагогічні ідеї Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Драгоманова, С. Русової, В. Сухомлинського.

Виховання в українській діаспорі: досвід, моделі, уроки для сучасної школи. Національне виховання в незалежній Україні: етапи, реформи, сучасні тенденції.

Змістовий модуль 3. *Зміст і методи національного виховання молодших школярів*

Поняття «зміст національного виховання»: сутність, структура, функції.

Українознавча спрямованість змісту: мова, культура, історія, символіка, традиції, мистецтво, природа України.

Компоненти змісту: *ціннісний* (гідність, свобода, відповідальність, патріотизм); *світоглядний* (уявлення про державу, суспільство, права людини); *культурологічний* (традиції, фольклор, мистецтво, культурні коди); *поведінковий* (громадянська активність, соціальна відповідальність, правила співжиття).

Концентричний принцип реалізації змісту в 1–4 класах: від родини — до громади — до держави — до світу.

Інтеграція національного виховання у всі освітні галузі: мовно-літературну, мистецьку, «Я досліджую світ», соціально-громадянську.

Поняття методів виховання: сутність, функції, педагогічна логіка.

Класифікація методів національного виховання: традиційні, інтерактивні, діяльнісні, проектні, ігрові, інформаційно-комунікаційні.

Методи формування національної свідомості: бесіда, розповідь, дискусія, читання, робота з текстами культури; аналіз символів, героїв, історичних подій; рефлексивні практики.

Методи організації національно-патріотичної діяльності: проекти, акції, волонтерство, шкільні традиції, екскурсії, зустрічі з військовими, митцями, громадськими діячами.

Методи стимулювання та корекції поведінки: заохочення, підтримка, педагогічна вимога, громадська думка, самооцінювання.

Умови ефективного застосування методів: вікові особливості, емоційність, безпечне середовище, партнерство з батьками.

Нетрадиційні методи національного виховання: сторітелінг, арт-педагогіка, театралізація, квест, інтерактивні музеї, цифрові інструменти, медіапроекти, шкільна дипломатія.

Змістовий модуль 4. *Виховна система класу як простір формування національної ідентичності молодших школярів.*

Поняття виховної системи класу: сутність, функції, принципи, ознаки (цілісність, стійкість, керованість, відкритість).

Виховна система як педагогічно організований простір розвитку особистості.

Структура виховної системи: *ціннісно-смісловий компонент* (місія, цінності, традиції класу); *суб'єктний компонент* (учитель, учні, батьки, громада); *діяльнісний компонент* (форми діяльності, проекти, ініціативи); *комунікативний компонент* (взаємодія, діалог, культура спілкування); *просторово-середовищний компонент* (класний простір, символіка, куточки, візуальна культура).

Клас як мікромодель громадянського суспільства: демократія в дії, вибори, самоврядування, правила, відповідальність, участь.

Ролі сучасного класного керівника в НУШ: фасилітатор, наставник, тьютор, модератор, дизайнер освітнього середовища.

Партнерство з батьками та громадою як ресурс національного виховання.

Формування класних традицій, ритуалів, символів як інструментів ідентичності.

Методи навчання: лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, з аналізом конкретних ситуацій), бесіда, навчальна дискусія; спостереження, ілюстрування, демонстрування; взаємоопитування, розв'язання проблемних завдань, аргументування рішень, рольове та ігрове моделювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Політика щодо пропусків навчальних занять. У разі пропуску навчальних занять із поважних причин здобувач має право їх відпрацювати за графіком консультацій (подати конспект лекції; навчальні й контрольні завдання, передбачені тематичними планами практичних занять).

Політика щодо підготовки здобувачів до практичних занять. Підготовка до практичних занять включає: ознайомлення із силабусом і робочою програмою навчальної дисципліни, тематичними планами практичних занять; опрацювання матеріалів лекцій, підручників, посібників, монографій, законодавчих і нормативних документів та інших рекомендованих джерел; написання плану (стислого конспекту) відповідей на питання для обговорення, виконання завдань для самостійної та індивідуальної роботи.

Політика щодо використання телефонів та інших електронних пристроїв. Під час проведення навчальних занять електронні пристрої мають перебувати в безшумному режимі роботи. Користування електронними пристроями в цілях, не пов'язаних із навчанням, є неприпустимим.

Політика дотримання академічної доброчесності полягає в дотриманні норм “Положення про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті” (http://bdpu.org/wp-content/uploads/2020/03/akademdobrochesnist-_sayt.pdf): самостійно виконувати

навчальні і контрольні завдання; посилаються на джерела інформації в разі використання ідей, тверджень, відомостей; надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, джерела інформації.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Сервісні програмні засоби загального призначення (персональний комп'ютер, загальнонавчальні комп'ютерні програми й операційні системи, мультимедійний проєктор, дошка-екран, програмні засоби для контролю і вимірювання знань, умінь і навичок студентів); електронні бази даних (електронні енциклопедії, підручники, посібники, довідники та словники; бібліотеки електронної наочності).

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю та підсумкового контролю. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного контролю та підсумкового контролю і вираховується за 100-бальною шкалою.

6 Схема оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумкове оцінювання (залік)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	50	100
7	7	7	7	7	8	7		

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи. *Підсумковий контроль* відбувається у формі заліку, який передбачає перевірку теоретичних знань та практичних навичок. *Підсумкова оцінка* є сумою балів, набраних за весь курс навчання під час поточного контролю та підсумкового семестрового контролю (екзамену) (50+50=100) та вираховується за університетською шкалою та шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за університетською шкалою	Оцінка ЄКТС
---------------------------------------	-------------

90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Александрова О., Левітас Ф., Салата О. та ін. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів : монографія. Київ, 2018. 172 с.
2. Бех І. Д., Журба К. О., Канішевська Л. В. та ін. Виховні засади утвердження української національної ідентичності : метод. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2024. 124 с.
3. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа українських Карпат, 2015. № 12-13. С. 26–37.
4. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : метод. рекомендації. Київ, 2022. 64 с.
5. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.
7. Боярчук О., Микитюк Л., Устич П. Патріотичні акварелі: формування свідомого громадянина-патріота України : навч.-метод. посіб. Біла Церква, 2015. 268 с.
8. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
9. Єпіхіна О., Келаріу О. Народна педагогіка як засіб національно-патріотичного виховання молодших школярів у новій українській школі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 2 (333), Ч. II, 2020. С. 114-122. URL:

[https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5337/Yepikhi na%20na%20Kelariu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5337/Yepikhi%20na%20Kelariu.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
11. Концепція національно-патріотичного виховання : наказ МОН України від 29.08.2022 № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
12. Лісовець О. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства : навч. посіб. Ніжин, 2022. 111 с.
13. Лісовська К. Сучасні тенденції формування національно-патріотичного виховання молодших школярів як вимога концепції Нова українська школа // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2024. № 42 (2). С. 112–118.
14. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
15. Савченко О. Літературна спадщина В.О.Сухомлинського як джерело патріотичного виховання молодших школярів. Педагогічний пошук. 2016. № 4. С. 8-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=pedp_2016_4_3
16. Сіленко Т. Формування патріотичних та громадянських якостей особистості учня засобами національно-патріотичного виховання : метод. посіб. Вінниця, 2015. 67 с.
17. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
18. Тимошенко Ю., Носова Л. Виховання патріотичних почуттів учнів початкових класів засобами художньої літератури на уроках літературного читання як пріоритетна складова соціалізації особистості. *Grail of Science*, (35). 2020. С. 376–380. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.068>
19. Чупрій Л., Сіра О. Особливості розвитку національно-патріотичного виховання молоді в умовах російської повномасштабної агресії. *Державна сімейна та молодіжна політика*. 2022. № 2. С. 46–57.

Додаткові

20. Бардадим О. Сучасні форми і методи патріотичного виховання. *Інтернет-семінари*. Черкаси, 2018. С. 1–7. URL: [https://eprints.cdu.edu.ua/...](https://eprints.cdu.edu.ua/)
21. Білик С. Нащадки козацької слави: організація національно-патріотичного виховання молодших школярів. Харків, 2015.

22. Долецька С. Шкільний музей як засіб патріотичного виховання молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2013. № 1. С. 72–76.
23. Бабушко С., Соловей Л. Національно-патріотичне виховання у Польщі: досвід для України. Матеріали міжнар. конф. Полтава, 2022. С. 7–8.
24. Єпик Л., Єпик Д. Сучасне українське кіно як фактор формування національної свідомості. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № (31), vol. 2. С. 32–36.
25. Колісник В., Фетісова В. Цінувати минуле і гідно творити майбутнє. *Педагогічний вісник*. Черкаси, 2011. № 3. С. 57–65.
26. Моїсєєв В. Роль музеїв у військово-патріотичному вихованні молоді. *Науковий вісник НУБіП України*. 2015. № 220. С. 124–129.
27. Моя Україна: ігри, завдання, вікторини з патріотичного виховання. URL: <https://www.educ.com.ua/biblioteka/moya-ukraina-patriotichne-vihovannya.html>
28. Павлюк Н., Малашевська І., Науменко М. Народна пісня та її роль у патріотичному вихованні молоді. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 5. С. 69–73.
29. Тулбокс для вчителів – Програма «Демократична школа». URL: <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox/dzerkalo-pohovory-zi-mnoi-4>
30. Як організувати патріотичне виховання: 30 ідей, порад і ресурсів. URL: <https://nus.org.ua/2022/07/11/yak-organizuvaty-patriotychne-vyhovan>